

Toimittaja Annika Ågren: Ilmastoaktivismi on ollut yksi viime aikojen kuumimmista puheenaiheista. Poliitikkojen päätöksiin pettyneet ihmiset ovat jalkautuneet kaduille vaatimaan tehokkaita ja nopeita ilmastotoimia. Aktivistien toiminta herättää kuitenkin närkästyksiä ja jopa suoranaista vihaa niin poliitikkojen kuin tavallisten ihmisten keskuudessa. Miksi nimenomaan ilmastoaktivismi herättää niin paljon negatiivisia tunteita? Minä olen Annika Ågren ja tähän kysymykseen etsin tänään vastausta yhdessä filosofi ja BIOS-tutkimusyksikön tutkija Ville Lähden kanssa. Tervetuloa.

Asiantuntija Ville Lähde: Kiitos.

Toimittaja Annika Ågren: Tunnistatko tämän edellä kuvatun ilmiön Suomessa?

Asiantuntija Ville Lähde: Juu siis sekä tietysti sen, että ilmastonmuutokseen liittyvä kansalaisliikettä on lisääntynyt. Niin kuin ylipäänsä ilmastopolitiikka ja ilmastotietoisuus on kasvanut voimakkaasti viimeisen 5 vuoden aikana, ehkä erityisesti vielä viimeisen 3 vuoden aikana IPCC:n tämän niin sanotun puolentoista asteen raportin jälkeen. Että ihan selkeä nousu on ollut. Mikä tietysti yhtäältä johtuu paitsi näistä näkyvistä raporteista ja Pariisin ilmastopöytäkirjasta, niin myös siitä, että ilmastonmuutos on edennyt nopeammin kuin oletettiin ja sen vaikutukset koetaan jo ympäri maailmaa ihan myös vauriissa maissa. Sitten toisaalta myöskin ilmastopolitiikkaa kohtaan on paljon tällaista antipatiaa ja sitten ilmastoaktiiveja kohtaan, koska heille ei tarvitse olla niin kohtelias kuin toisille poliitikoille. Niin sitten heitä kohtaan se antipatia ottaa vielä aika ilkeitä muotoja. Mennään tähän lisää myöhemmin, mutta Suomessa tämä on tietysti osa myöskin tämmöistä laajempaa poliittisen kulttuurin polarisoitumista ja sitä, että poliittinen ilmaisu ja yhteiskunnallinen ilmaisu on muuttunut paljon kärkevämmäksi, konfliktinhaku suuremmaksi ja tietoisien epäkohteliaaksi. Ja tietoisien rumaksi. Se on myös osa sellaista poliittista peliä, jossa halutaan luoda polariteetteja ja vastakkainasetteluja yhteiskuntaa.

Toimittaja Annika Ågren: Kunnallisuuden kehittämissäätöön tutkimuksen mukaan Suomessa käytävä ilmastokeskustelu on hyvin kahtiajakautunutta, niin kuin sä mainitsitkin, ja monet ymmärtävätkin tämän ilmastonmuutoksen mukanaan tuoman akuutin uhkan. Mutta toisaalta on tällainen suuri ihmisten joukko, jotka kokevat uhkakuvista puhumisen tarpeettomana vauhotuksena. Miksi keskustelu on näin polarisoitunutta?

Asiantuntija Ville Lähde: No ehkä se lyhyt vastaus on se, että keskustelu polarisoituu, kun sitä polarisoidaan. Suomessa on kuitenkin esimerkiksi yksi puolue, perussuomalaiset, joka on valinnut poliittiseksi linjakseen ilmastopolitiikan vastustamisen niin kuin hyvin pitkälti ajalta. Perussuomalaisethan oli jossain vaiheessa aika vahvasti myös tämmöisen suoranaisten ilmastodenialismin tai ihmislähtöisen ilmastonmuutoksen kieltämisen puolue, mutta nykyisin ainakin kohteliaissa ilmaisuissa he ilmoittavat, että he eivät enää kiistä tätä. Mutta he ovat valinneet selvästi niinku ylipäänsä kunnianhimoisemman ympäristöpolitiikan vastaisen linjan. Ja voi sanoa, että osittain myös esimerkiksi keskustassa ja kokoomuksessa on välillä semmoisia äänipainoja, missä kilpaillaan tavallaan samalla linjalla. Eli jos tiedotetaan sillä tavalla, jos puhutaan politiikassa sillä tavalla, niin kyllähän se myös tuottaa vastakaikua. Ja tietysti se toinen asia on se, että samalla kun ilmastonmuutoksen vakavuus käy yhä selvemmäksi, niin käy myös sitten selvemmäksi se, että kuinka isoja ne vaadittavat yhteiskunnalliset muutokset ovat. Ja sitten sitä tavallaan pelkoa esimerkiksi työpaikan menettämisestä tai muista yhteiskunnan muutoksista on helppo suitsia. Ja on helppo pelotella isommilla muutoksilla tai vaarallisemmilla muutoksilla sen sijaan, että sitten puhuisi myöskin siitä, miten samalla voidaan luoda vaikkapa turvallisempaa tai oikeudenmukaisempaa yhteiskuntaa.

Toimittaja Anni Ågren: Millaisen pohjan tämä Suomen kahtiajakautunut ilmastokeskustelu sitten luo itse tämän ilmastoaktivismin tekemiselle?

Asiantuntija Ville Lähde: Totta kai se tekee sen jossain mielessä vaikeammaksi. Ehkä voi sanoa, että se riippuu myöskin aktivismin luonteesta. Vaikkapa sellaisille ryhmille, jotka korostavat nimien keräämistä vetoomuksiin ja adresseihin ja vaikuttamista poliitikkoihin tällaisilla perinteisillä keinoilla, niin heille se varmasti on erityisen hankalaa. Sitten taas tämmöinen kansalaistottelemattomuuteen nojaava aktivismi, niin sehän myös historiallisesti on osittain myöskin nojannut siihen, että sillä herätetään paitsi huomiota myös ärtymystä ja sen kautta yritetään saada politiikkaa nytkähtämään uuteen suuntaan. Että se tavallaan voi osittain toki tehdä vaikeammaksi, mutta myös jossain mielessä tukea sitten tällaisten toimintamuotojen houkuttavuutta ja niiden vaikuttavuutta. Ne osuu semmoseen ilmapiiriin, jossa tämmöinen teatraalinen toiminta on sitten samalla tavalla näkyvää kuten myöskin tämmöinen niin kun ärhäkkä poliittinen ilmaisu ylipäänsä.

Toimittaja Anni Ågren: Ketkä sitten Suomessa tätä ilmastoaktivismia näkyvimmin tekevät?

Asiantuntija Ville Lähde: No tietysti hyvin näkyvästi tekee vaikka Suomen Ilmastopaneelin, joka on tutkijoiden joukko. Sitä ei ehkä moni kutsuisi aktivismiksi, mutta se on kuitenkin voimakasta tieteellistä vaikuttamista yhteiskunnan suuntaan. On tutkijoita, jotka yrittävät saada tutkimustietoaan kuulluksi yhteiskunnassa ihmisten tietoon ja vakuuttamaan päättäjiä myöskin voimakkaampien ilmastotoimien tarpeesta. Tietysti perinteisesti, kun puhutaan aktivismista, niin kai sillä sitten viitataan tällaiseen ulkoparlamentaariseen poliittiseen vaikuttamiseen, niin sitä on aikamoinen kirjo. On ihan tällaisia ryhmiä niin kuin vaikka Ilmastovanhemmat, jotka pyrkii tuomaan yhteen ihmisiä, joita kiinnostaa minkälaista lapsiperheen arkea esimerkiksi pitäisi pyörittää niin että se olisi kestävämpää. Tai sitten on Ilmastoveivin kaltaisia kampanjoita, joissa juuri nojataan tämmöisiin vetoomusten rakentamiseen ja muihin aika perinteisiin poliittisen vaikuttamisen muotoihin. Suomen luonnonsuojeluliitto, Greenpeace. Monet muut ryhmät sitten on tämmöisiä vakiintuneita järjestöjä. Ehkä uusista sitten semmoinen näkyvä esimerkki on tämä Elokapina tai englantilaisittain Extinction Rebellion, joka on sitten tuonut ehkä uudestaan sanotaan 90-luvun jälkeen, 2000-luvun alun jälkeen, poliittiseen vaikuttamiseen tämmöiset isot kansalaistottelemattomuustempaukset. Mutta täytyy muistaa myös, että Suomessahan oli takavuosina myös valtavan suuria ilmastomielenosoituksia, jotka oli lukuisten kampanjoiden yhteen tuomia. Historian suuriin mielenosoituksiin, niiden joukkoon kuuluvia, eli myös tämmöinen suurten joukkojen aktivismi on ollut iso osa tätä, sanotaan viiden vuoden, kehitystä.

Toimittaja Anni Ågren: Tänään siis keskustellaan ilmastoaktivismista ja sen herättämistä negatiivisista tunteista. Vieraanani on filosofi ja BIOS-tutkimusyksikön tutkija Ville Lähde. Ja nyt onkin tarkoitus sitten puretua siihen, millaiset syyt voivat selittää näitä tunnereaktioita. Ilmastoaktivistit tosiaan kohtaa hyvinkin paljon vihaa. Heidän toimiaan arvostellaan rajuin sanankääntein ja pahimmillaan aktivisteja uhkaillaan jopa väkivallalla. Millaisia syitä näiden tunnereaktioiden taustalla on? Onko kyse esimerkiksi denialismista tai pelosta?

Asiantuntija Ville Lähde: Joo eli tämä denialismi eli ilmastomuutoksen ihmisvaikutuksen kieltäminen. Niin se on niin kuin mä tossa aiemmin viittasinkin, niin se on vähän ehkä jo tämmöinen haipuva muoto. Tosin on poliitikkoja Suomessakin, jotka edelleen pelaa sitä peliä. Mutta sen rinnalle on sitten tullut tällaista vähättelyä, hidastelua, vitkastelua. Eli vaikka myönnetään ihmisen vaikutus ja ilmastomuutos, mutta sitten vähätellään sen hintaa, vähätellään sen kiireellisyyttä, pyritään asettamaan muita yhteiskunnallisia päämääriä arvokkaammaksi siihen verrattuna. Eli kiistetään esimerkiksi, että ilmastomuutos vaarantaa koko yhteiskunnan toimivuuden ja tulevaisuuden. Se on niin kuin yksi muoto taas tätä keskustelua, joka on paljon vahvempi ehkä nykyisin kuin tämä

varsinainen denialismi. No miksi nämä reaktiot sitten voi olla näin kärkeviä? No yksi syy tietysti on se, että monien ihmisten intresseissä ei ole se, että tehdään kunnianhimoisempaa ilmastopolitiikkaa. Ilmastokamppailun historiassa on esimerkiksi hyvin paljon esimerkkejä siitä, miten vaikka fossiiliteollisuuden tai muun teollisuuden tai taloudellisten tahojen pohjalta, on käyty tällaisia disinformaatiokampanjoita ja pyritty vastustamaan ilmastotoimia, pyritty myös mustamaalaamaan ympäristöjärjestöjä. Se on yksi ulottuvuus tässä ja toinen on sitten tietysti se, että ilmastotoimilla on paitsi kiire, niin niiden tarvittavien toimien mittakaava on paljon isompi kuin mitä tällä hetkellä on tehty. Eli Suomessa pitäisi pyrkiä, niin kuin kaikissa vauraammassa maissa pitäisi pyrkiä, nettonollapäästöihin eli siihen, että ilmastopäästöt ja päästöjä imevät nielut kumoaisivat toisensa. Ja siihen pitäisi päästä joskus 2030–2040, Suomessa 2035 on kai tällä hetkellä se linjaus ilmastopaneelilta. Se vaatii merkittäviä ilmastoleikkauksia joka vuosi. Päästöjen pitäisi käytännössä joka vuosi laskea 10 prosentilla, että saadaan se käyrä siihen suuntaan, että oikeasti päädytään siihen nettonolla ja sen jälkeen negatiiviseen. Eli pitäisi globaalisti saada koko vuosisadan loppuvaiheessa sitten imettyä hiljalleen hiiltä pois ilmasta ja se on hirveän iso vaatimus. Ja eli se ei riitä, että nyt ollaan jo aloitettu tai se ei riitä, että Suomessa on jo tehty päästöleikkauksia vaan kaikissa maissa niitä pitää tehdä nopeammin. Ja onhan se ärsyttävä vaatimus. Se on vähän semmoinen mikään ei riitä vaatimus ja kuitenkin sen vaatimuksen kasvot ovat nuoret pääosin. On koululaisten ilmastoliike, Greta Thunberg yhtenä tällaisena ikonisena hahmona. Niin nuoret ja etenkin naiset on valitettavasti vaan helppoja kohteita tällaiselle retoriikalle. Ja sehän ei ole pelkästään ilmastoaktivismin kysymys. Kyllä myöskin nuoret feministit ja nuoret kehitysmaa-aktivistit ja nuoret antirasismiaktivistit saa erittäin kovaa kieltä ja erittäin rumia otteita kohdistetaan heihin jatkuvasti. Jotenkin se, että nuoria uskalletaan haukkua niin ei ole pelkästään ilmastoaktivismiin liittyvä vaan tähän meidän aikaan ja sen poliittisen kulttuurin rumentumiseen liittyvä juttu.

Toimittaja Anni Ågren: Millä tavoin tällaisia vastustavia reaktioita sitten perustellaan? Niin kuin tuossa aiemmin mainitsit, niin siinä voi olla taustalla just pelkoa esimerkiksi siitä työpaikan menettämisestä, mutta. Millä niin kun tämä oikeutetaan tämä tapa reagoida?

Asiantuntija Ville Lähde: No kyllä se yksi semmoinen retorinen tapa on se, että viitataan realismiin. Sehän on monessa asiassa semmoinen, että kun vaaditaan jotain, niin sanotaan että nuo vaatimukset ovat liian suuria. Pitää olla realistisia. Ja sitten viitataan siihen, että Suomessa on jo tehty ihan tarpeeksi, että nyt on muiden vuoro toimia, vaikka oikeasti Suomi on ollut viime vuosina aikamoinen vastarannan kiiski monissa asioissa, esimerkiksi EU:n ilmastopolitiikassa. Tai viitataan siihen, että Suomi on niin pieni, että meidän teoilla ei ole vaikutusta. Se on tällaisen aika tietoisien itsekään nationalistisen politiikan lempi strategia tällä hetkellä, että sanotaan, että me ollaan niin pieniä ja että tällä ei ole väliä ja ei kukaan muukaan tee. No sehän on ihan selvää, että jos Suomi ja monet EU:n valtiot alkavat hangata tätä vastaan ja EU:lta puuttuu kunnianhimoinen ilmastopolitiikka niin ei tietenkään ole myöskään sitten Yhdysvalloilla ja Kiinalla intressiä lähteä sitä kirittämään sen enempää. Tämä on yhteinen ponnistelu. Ja mitä enemmän vapaamatkustajia tai vitkuttelijoita tai ihan suorastaan itsekkäitä kyydistä pois hyppääjiä on, niin sitä vaikeampaa asiassa on edistyä. Mutta nää on ihan selkeästi isoimmat perusteet mitä on. Se että tää on liian kallista, niin sen unohdin sanoa, tää on liian kallista. Me ollaan liian pieniä tai että me ollaan jo tehty tarpeeksi ja nyt on muiden vuoro. No ehkä tähän voisi sitten lisätä vielä semmoisen rumimman tavan vastustaa ympäristöpolitiikka. Se on se, että viitataan, että maailmassa on niin paljon köyhiä, jotka sikiää hillitsemättömästi eli niitä toisen värisiä ihmisiä tulee koko ajan lisää, niin kaikki mitä me tehdään, on turhaa. No etenkin ilmastokysymyksen suhteen tämä ei todellakaan pidä paikkaansa. Vauraat yhteiskunnat ja viime vuosikymmenenä vaurastuneet yhteiskunnat niin kuin Kiina on ne, joiden kulutus ja joiden tuotanto ajaa sitä ilmastomuutosta vahvimmin. Se onnistuminen ja

epäonnistuminen ei todellakaan ole kiinni siitä, että afrikkalaiset ihmiset olisivat vähemmän köyhiä tai nälkäisiä, mutta se on helppo retorinen väite.

Toimittaja Anni Ågren: Joo palataan sitten vielä vähän tuohon nuorten kohtaamaan vihaan. Monet tutkijat pitävät tätä nuorten ilmastoaktivismia yhtenä historian merkittävimmistä ja laajimmista yhteiskunnallisista liikkeistä. Kuitenkin niin kuin sä mainitsit, nuoret aktivistit kohtaavat erityisen paljon vihaa ja vastustusta. Just nämä koululaisten ilmastoliikkeet ovat esimerkiksi koko ajan suurennuslasin alla ja ne saavat osakseen hyvinkin kärkevää kommentointia. Ville Lähde, mikä nuorten ilmastoaktivismissa saa etenkin aikuiset ärsyyntymään?

Asiantuntija Ville Lähde: Siihen liittyy tietysti se ihan yleinen ilmiö, että aikuisten on vaikea ottaa nuoria tosissaan. Tässä kohtaa tietysti se jännite tulee vielä siitä, että toki vaikka nuo koululaisilmastoaktivistit ei ole itse ilmastotutkijoita, mutta kun katsoo heidän viestintäänsä niin mun mielestä aika hyvin he pystyy omaksumaan myöskin sitä uusinta ilmastotutkimusta ja heidän retoriikkaansa. Heidän argumenttinsa on aika hyvällä tolalla. Joskus voi olla liiallisia kärjistyksiä, mutta se nyt on tyypillistä politiikassa. Yhdistyy se, että nuoret on äänekkäitä, vaatii aikuisilta asioita ja sitten heillä on vielä tieteellisesti perustellut hyvät argumentit, niin ei sitten siinä jää oikein mitään muuta kuin semmoinen vähättely ja syrjään työntäminen. No sittenhän ne rumat muodot siitä on vielä se, että nuoria kutsutaan, että ne on harhaanjohtettuja heittopusseja. Tai Greta Thunbergin kohdalla, että mennään semmoiseen. Että ihan ihmettelee välillä, että eri poliitikoilta tai toimittajilta voi tulla sellaista puhetta, että käydään tämmöisen neuroepätyypillisen ihmisen puhetapaan ja olemisen tapaan, koko olemukseen kiinni. Että välillä Greta Thunberg voi olla samaan aikaan sekä hullu että viaton harhaanjohtettu. Valitaan vähän fiiliksen mukaan, että kummasta narusta yritetään vetää. Mutta se on vaikea paikka, jos nuorten liikkeet ilmoittaa tieteeseen nojaten, että te ette ole pitäneet lupauksianne, te olette luistaneet vastuustanne. Ja niinhän se on, että jos nyt yhteiskunnat ei kiritä niitä päämääriä ja sitoumuksia, mitä Pariisin sopimuksen jälkeen asetettiin. Ja niin miten nyt ei edes saada hoidettua niitä sitoumuksia, mitkä on olemassa, niin silloin on petetty totta kai äänestäjäkunta ja petetty kansalaiset. Silloin on myöskin siis luotu turvaton tulevaisuus nuorille. Ja tähän on tietysti se nuorten aktivismin olennainen puoli, että heillä on kuitenkin myös tietty puheoikeus. Että he elää siinä maailmassa ja todellisuudessa, johon nämä muutokset johtaa paljon pidempään, kun me vanhemmat. He joutuu tekemään kouluttautumispäätöksiä, perheenperustamispäätöksiä, asunnonostamispäätöksiä. Kaikkia isoja päätöksiä, joihin nämä asiat vaikuttaa hurjasti enemmän kuin meillä. Useilla meillä sentään on vaikkapa maksettua eläkettä takana ja voidaan edes odottaa, että saadaan ehkä vähän siitäkin nauttia. Nuorilla ei ole sitä mahdollisuutta.

Toimittaja Anni Ågren: Puhutaan vielä loppuun lyhyesti siitä, miten ilmastokeskustelua hallitsevasta kahtiajaosta voitaisiin päästä irti. Ilmastonmuutos on kuitenkin ongelma, jonka ratkaisemiseksi ihmisten tulisi toimia yhdessä, mutta nyt tätä tilannetta varjostaa ihmisten eriävät käsitykset siitä, kuinka vakava ongelma ilmastonmuutos todella on. Mitä suomalaisessa ilmastokeskustelussa tulisi tapahtua, jotta osapuolet ymmärtäisivät toisiaan paremmin?

Asiantuntija Ville Lähde: No meillä BIOS-tutkimusyksikössä me ollaan yritetty vastata tähän asiaan tämmöisellä ekologisen jälleenrakennuksen idealla. Eli me ei puhuta pelkästään ilmastokriisistä, vaan myöskin biodiversiteetin hupenemisesta, luonnonvarojen ylikäytöstä ja monista muista ympäristö- ja luonnonvaraongelmista, mitkä siis vaarantaa meidän ihmisyhteiskuntien toimivuuden, meidän tulevaisuuden ja totta kai lukemattomien ei-inhimillisten yhteisöjen tulevaisuuden. Ja tää ekologinen jälleenrakennus on idea nimenomaan siitä, että miten yhteiskunta voisi saavuttaa tarvittavassa aikataulussa tämmöisen monipuolisen kestävyuden niin, että se olisi myöskin oikeudenmukaista. Ja me hyvin paljon tehdään työtä sen parissa, että miten esimerkiksi työllisyyspolitiikkaa,

koulutuspolitiikkaa voitaisiin suunnata niin, että samalla kun väistämättä jotain työllisyyttä tuhoutuu, kun jotain tuotannonaloja joudutaan ajamaan alas niin miten synnytetään samanlaisille taidoille työtä. Esimerkiksi vaikkapa miten fossiilisten polttoaineiden teollisuuden ajautuessa alas – miten voidaan synnyttää sitten uusiutuvan energian tuotannossa työtä? Miten maatalouden pitäisi muuttua niin, että maatalouden parissa toimivat ihmiset eivät joudu tyhjän päälle. Sen kaltainen yhteiskunnallinen suunnitelmallisuus, missä myönnetään ja tunnustetaan ne riskit oikeudenmukaisuudelle, reiluidelle, tasavertaisuudelle, demokratialle ja pyritään tekemään suunnitelmallisesti niiden eteen jotain. Niin se on meidän nähdäkseen pohja tämmöisille laajemmille poliittisille liittoumille, joissa voidaan tehdä vähän samalla tavalla kuin historiallisen jälleenrakennuksen aikaan luotiin hyvinvointivaltiota, niin luoda sitten tämmöistä ekologisen jälleenrakennuksen Suomea, jossa yhdistyy kestävyuden eri lajit. Toki sitten pitää muistaa, että vaikka yhteistyö on se, mitä tässä ennen kaikkea tarvitaan, yhteisymmärrystä ja semmoinen kyky keskustella luovasti ja kriittisesti, niin ei myöskään pidä olla naiivi. Kaikki ei halua sitä, että semmoinen tietty kiista ei politiikasta häivy, koska kaikkia ei kiinnosta oikeasti kommunikoinen ja ymmärtäminen. Ja silloin tarvitaan myös sellaista politiikkaa, jossa pistetään vastaan ihmisille, jotka haluaa kiistää tieteen mielekkyyden. Jotka haluaa esimerkiksi asettaa tiedon ja mielipiteen samalle viivalle ja jotka haluaa ruokkia tällaista polarista vastakkainasettelujen Suomea.

Toimittaja Anni Ågren: Tässä oli varmasti sellaisia ajatuksia, joita ihan meidän kaikkien olisi hyvä pohtia. Tänään puhuimme siis filosofi ja BIOS-tutkimusyksikön tutkija Ville Lähteen kanssa ilmastoaktivismista ja sen herättämistä negatiivisista tunnereaktioita. Kiitos, kun olit vieraana.

Asiantuntija Ville Lähde: Kiitos kutsusta.